

Universitats, 1

Joan F. Mira

Per raons que ara no són del cas, vaig tindre un cert protagonisme en l'acte final de commemoració dels deu anys de vida (vida profitosa) de l'Institut Joan Lluís Vives, la xarxa de vint universitats dels països o territoris de llengua catalana. Hi vaig fer una mena de parlament final, que després alguns dels assistents em van demanar que publicara en algun lloc. Cap lloc millor que aquesta pàgina. Resumiré una mica, per raons d'espai. Aquesta institució tan peculiar que anomenem "Universitat" és, com tantes altres que marquen la vida contemporània, una creació medieval de l'Europa occidental i cristiana. Això ja determina un gruix d'imatges, de rituals i d'estereotips que encara l'acolorixen de manera substancial. No és debades ni és accidental que parlem de càtedres (seus del saber, pròximes a la cadira del bisbe), o de rectors tan "magnífics" com un degà de capítol catedralici o un jurat en cap. O que es conserve activa una litúrgia acadèmica amb el cant del *Veni creator Spiritus*, fórmules en llatí, i togues, birrets, capells variats, medalles i guants blancs. Sense tot això, sense fórmules i formes amb una miqueta de solemnitat antiga, la imatge pública de la universitat no seria la mateixa: seria encara més "empresarial" del que alguns tenen tantes ganes de donar-li. Perquè, si la relació entre universitat i societat no ha de ser estrictament utilitària (la d'un centre de producció de mà d'obra especialitzada, o d'aplicacions científiques i tècniques), si la institució ha de preservar *algun* valor com a dipositària d'un bé públic que és el coneixement, el pensament racional i l'acumulació i la irradiació d'allò que en diem cultura –humanística o científica–, si això és així, aquestes funcions han de reforçar el seu crèdit públic amb el pes històric del ritual. No oblidem que una institució tan "laica" com és el poder judicial, en qualsevol país va acompanyada de togues i túniques, barrets o perruques, insígnies i tractaments que impliquen respecte i honorabilitat. Si el coneixement és tan important i tan honorable com la justícia (o no ho és?), també la corporació que l'encarna de manera emblemàtica hauria de projectar-se davant de la societat com a mereixedora d'un respecte formal equivalent. Almenys, és clar, si volem que la universitat siga dipositària d'un valor superior i d'una consciència moral lligats al valor i a la primacia social de la raó. No dipositària únicament de la *producció de ciència* "aplicable" en termes d'utilitat econòmica, sinó de *consciència* del valor superior del coneixement per ell mateix, com un bé social que cal incrementar i distribuir.

Aquesta institució és una creació de la societat medieval europea, no anterior ni posterior: no de la societat antiga grega ni romana, ni de la societat moderna industrial i burgesa. Les ciutats de l'hel·lenisme tardà van produir a tot estirar centres d'estudi del tipus "museu" o "biblioteca", com el cas segurament mal comprès d'Alexandria, o algunes *escoles* il·lustres de filosofia, de retòrica o de medicina. I, per estrany

que pugui semblar, una societat tan organitzada i ben administrada com l'imperi romà no hauria entès el sentit de les expressions "*Facultat de Dret*" o "*llicenciat en Filosofia*". Si aquestes expressions, i totes les equivalents, no hagueren estat inventades durant els segles XII i XIII, no estic segur si haurien sorgit més endavant, amb el mateix sentit, als segles XIX o XX. Pensem que civilitzacions tan avançades com la islàmica o la xinesa tampoc no van produir res d'equivalent: van desenrotllar escoles de metges, de teòlegs o de funcionaris, però no universitats. La universitat no solament va nàixer per concedir "llicència" per exercir una professió –de metge o de jurista– sinó que està lligada des de l'origen a la transmissió de la doctrina, a la glossa de textos ("llició" volia dir "lectura"...) i a l'acumulació i difusió del pensament. Però aquest component de connexió amb l'Església i amb els textos és justament la part que la societat burgesa va eliminar a poc a poc, al llarg del segle XIX, de les universitats on enviava els seus fills. Continuarà.

"No oblidem que una institució tan 'laica' com és el poder judicial, en qualsevol país és acompanyada de togues i túniques, barrets o perruques, insígnies i tractaments que impliquen respecte i honorabilitat. Si el coneixement és tan important i tan honorable com la justícia (o no ho és?), també la corporació que l'encarna de manera emblemàtica hauria de projectar-se davant de la societat com a mereixedora d'un respecte formal equivalent"